

... Dan, gezeten op een lotus,
steeg de stralende godin van de schoonheid,
de onvergelijkelijke Srî,
op uit de golven ...

Sir Monier Williams, *De Geheime Leer I* [380]



**De sublieme symboliek
van de lotus
Linda Oliveira**

Linda Oliveira is voorzitter van de Theosophical Society in Australië en redacteur van hun tijdschrift *Theosophy in Australia*.

Zij hield deze lezing op de TS Adyar International Convention in Varanasi, 1 januari 2020.

Het thema van deze conventie, 'Koesteren van het goddelijk zaad', is een actuele herinnering aan het feit dat we allemaal in essentie goddelijk zijn en dat het zaad van deze transcendente natuur altijd aanwezig is, klaar om te ontkiemen in ons bewustzijn, wanneer de omstandigheden gunstig zijn. Als dat zaadje eenmaal een beetje geopend is, maakt het een onuitwisbare indruk op hart en geest, zodat we nooit meer helemaal dezelfde zijn. Inderdaad, die gedeeltelijke opening is een voorproefje van de glorie die ieder mens te wachten staat, iets dat zo krachtig en zo subliem is, dat het nooit meer wordt vergeten.

We kunnen veel belangrijks leren van het 'boek der natuur', inclusief de richting van onze spirituele bestemming. De universele symboliek van een zaadje dat uitgroeit tot een plant is zowel krachtig als diepzinnig. De lotus is zo'n plant en natuurlijk is het een veelbetekende plant in de Theosophical Society (TS).

H.P. Blavatsky (HPB) bevestigde dat de lotus sinds de oudheid door de arische hindoes, Egyptenaren en boeddhisten als heilig wordt beschouwd en ook als een christelijk symbool is geadopteerd. In het christendom wordt de lotus afgebeeld als een lelie. Deze bloem wordt vereerd in Japan en China. Ook bekend als de padma, is de lotus een klassieke en geliefde gelijkenis zowel voor de kosmos zelf als voor de mens. In de kosmische context legde HPB uit, dat het lotuszaad in zichzelf de perfecte miniatuur van de toekomstige plant bevat, zoals de spirituele prototypen van alle dingen eerst in de onstoffelijke wereld bestaan voordat ze worden gematerialiseerd.

Enkele eigenschappen van de lotus

Er bestaat interessante informatie over de lotusbloem, die deze ontdekkingstocht verder verrijkt. Lang voor de komst van de mensheid waren lotusbloemen over de hele aardbol verspreid. Toen de temperaturen tijdens de ijstijd laag waren, overleefden de meeste planten op het noordelijk halfrond niet, en toch deed de lotusbloem dat wel. Deze bloemen zijn zelfs aangeduid als 'levende fossielen'. Hieraan ontleen we een besef van wat oud en wat kostbaar is.

Er is ook nog een andere overeenkomst. In 1954 vond een opmerkelijk voorval plaats. In een bepaald gebied verdwenen lotusbloemen als gevolg van een catastrofale overstroming. Opmerkelijk is echter dat drie jaar later het water weer tot een normaal niveau daalde en dat in het ondiepe gedeelte van het betreffende meer de planten weer in groten getale gingen groeien. Twee jaar later keerde de overvloed aan lotussen op die specifieke plaats weer terug. De lotus is dus zeer bestendig tegen natuurrampen. Lotussen kunnen de verzengende zon verdragen, maar wanneer ze in ruste zijn, kunnen ze zelfs lage temperaturen weerstaan. De lotus staat dus ook in zeer reële zin symbool voor veerkracht. Wij mensen kunnen ons spiegelen aan deze natuurlijke eigenschappen van de lotusbloem.

De lotus als symbool van het heelal

HPB schreef:

Deze mysterieuze en heilige plant wordt van oudsher beschouwd als een symbool van het heelal, zowel in Egypte als in India. Er is nauwelijks een monument in de Nijlvallei, nauwelijks een papyrus, waarop deze plant geen ereplaats heeft. Van de kapitelen van de Egyptische zuilen tot de tronen en de kapsels van de god-koningen, is de lotus overal te vinden als een symbool van het heelal. Hij werd onvermijdelijk een essentieel attribuut van elke scheppende god en godin. (Collected Writings, vol. XII, p. 177, 'The Legend of the Blue Lotus')

Ze vervolgde dat de geconditioneerde kosmos afkomstig is van *Padma-yoni*, 'het hart van de lotus', van de absolute Ruimte van het Heelal, buiten ruimte en tijd.

De laatste trilling van de zevende eeuwigheid doordringt de oneindigheid. De Moeder zwelt, zet zich van binnen naar buiten uit, zoals de knop van de lotus. (De Geheime Leer, stanza III, sloka 1, p.62)

Het gouden ei (of matrix) waaruit Brahma voortkwam, werd vaak aangeduid als de hemelse lotus. Daarom wordt deze bloem ook wel geassocieerd met de afbeelding van verschillende godheden. Tijdens de nacht van Brahma drijft Vishnu, diep in slaap, op de primordiale wateren, uitgestrekt op een lotusbloem.

De hindoe trimurti wordt in de ideeënwereld verpersoonlijkt door scheppen, onderhouden en vernietigen, of Brahma, Vishnu, en Shiva; in de materiële wereld door aarde, water en vuur of de zon, en wordt gesymboliseerd door de lotus, een bloem die leeft door aarde, water en de zon. De lotus, heilig voor Isis, had dezelfde betekenis in Egypte, terwijl in de christelijke symboliek de lotus, die noch in Judea, noch in Europa voorkomt, werd vervangen door de waterlelie. (Collected Writings, vol. XIV, p. 100)

Het is dus duidelijk dat de lotus een diepgaand verband heeft met alles wat heilig is.

De lotus in het oude Egypte, het boeddhisme, en het hindoeïsme

In het oude Egypte bestonden twee hoofdtypen lotussen, de witte en de blauwe. De blauwe variëteit is wetenschappelijk gezien een waterlelie (*Nymphaea caerulea*), maar symbolisch gezien een lotus. Later werd ook de roze lotus geïntroduceerd in

Egypte. De blauwe lotus wordt echter het vaakst afgebeeld in de Egyptische kunst, zoals in schilderijen en afbeeldingen op muren van tempels en in graftomben.

De oude Egyptenaren namen waar dat de lotus overdag openging en 's nachts sloot, waardoor de bloem geassocieerd werd met de cycliciteit van de wedergeboorte, en ook met de zon. Want de zon heeft ook een eigen cyclus, hij verschijnt overdag en verdwijnt 's nachts uit zicht.

In deze traditie vinden we de lotus ook geassocieerd met de wederopstanding. De volgende passage staat in de *Papyrus van Ani*, een Egyptisch Dodenboek:



Alsof ik al duizend jaar onder water had geslapen, zo ontwaak ik in een nieuw seizoen. Ik ben de blauwe lotus die opgroeit. Ik ben de opengaande kelk van dromen en herinnering, ik, de bloem met duizend bladeren. Bij het ochtendgloren komt de zon op, naakt en nieuw als een baby. Ik open mezelf en het licht komt binnen. Dit is de vreugde, het trage ontwaken in vuur als één voor één de bladeren opengaan, als de vingers die het geheim vasthouden, zich ontvouwen. Ik laat het verleden los en verspreid de geur van bloemen.

Ik open en het licht daalt in, vult me en gaat door me heen, elk dun blauw bloemblaadje wordt perfect weerspiegeld in helder water. Ik ben die lotus gevuld met licht dat in de wereld wordt weerspiegeld. Ik drijf tevreden in mezelf, een bloem met duizend bladeren, een leven geleefd duizend jaar zonder haast, een universum dat duizend sterren uitstraalt, een god die leeft in duizend mensen.

Als je op een zomermorgen onder een stralende hemel op de oever zou staan, zou je de duizend bladeren zien en zeggen: samen vormen ze de lotus. Maar als je in zijn hart zou leven, onzichtbaar van buitenaf, zou je kunnen zien hoe de extase in de

geurende essentie de duizend bladeren doet ontstaan. Wat mooi is, is altijd datgene wat het wezen zelf is, een zekerheid van zijn. Ik bewonder mezelf en de dingen van de aarde.

Ik drijf tussen de dagen in vrede, voldaan. Geen deel van de wereld, de wereld is alle delen van mij. Ik open me naar het licht en til mezelf op naar de goden op de geur van het gebed. Ik vraag om niets buiten mezelf. Ik heb alles wat ik nodig heb. Ik ben tevreden in de aanwezigheid van God, een gebed dat zijn eigen antwoord bevat. Ik ben de lotus.

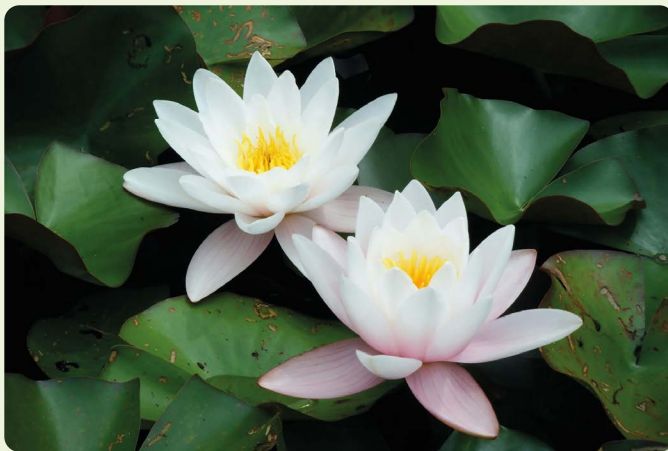
Boeddhisme

In het boeddhisme wordt de lotus geassocieerd met zuiverheid, met spiritueel ontwaken en onthechting. Hij is verbonden met de witte Tara. De bloem wordt als zuiver beschouwd, omdat hij in staat is om uit troebel water te verrijzen en toch volkomen schoon te zijn. Het feit dat water gemakkelijk van de bladeren af glijdt, kan worden gelijkgesteld aan onthechting en het openen van de bladeren aan spiritueel ontwaken.

Niet voor niets symboliseert de lotus ook het ontwaken van de boeddha en herinnert hij er aan dat alle wezens dezelfde potentie hebben om verlichting te bereiken. De bloem groeit uit modder naar het wateroppervlak om te bloeien in schoonheid en zuiverheid. Vergelijkbaar hebben mensen de potentie om boven verlangen en gehechtheid uit te stijgen, zodat hun ware aard wordt onthuld.

De lotusbloem zelf vertegenwoordigt de stadia op het spirituele pad. Een dichte knop wordt beschouwd als symbool voor het begin van de reis. Als de bloem deels open is, gaat men op pad. Een volledig bloeiende bloem betekent het einde van de reis: verlichting.

We vinden de lotus overal in de boeddhistische kunst en literatuur. Een van de belangrijkste voorstellingen in de literatuur is de Lotus Sutra. Lotusbloemen zijn er in veel verschillende kleuren, elk heeft een andere betekenis zoals we nu zullen zien:



De *witte lotus* symboliseert bodhi, de staat van totale mentale zuiverheid en spirituele perfectie en het tot rust brengen van onze aard. Meestal heeft hij acht bloembladeren, overeenkomend met het edele Achtvoudige Pad van de goede Wet. Het is de lotus die gevonden wordt in het hart van de Garbhadhātua Mandala, die de baarmoeder of het embryo van de wereld is.

Hij is een kenmerk van esoterische sekten en de lotus van de boeddha's.

De *rode lotus* symboliseert de oorspronkelijke aard van het hart (hṛdaya). Het is de lotus van liefde, mededogen, passie, activiteit en alle kwaliteiten van het hart. Het is de lotus van Avalokiteśvara.

De *blauwe lotus* is het symbool van de overwinning van de geest over de zintuigen, van intelligentie en wijsheid, van kennis. Hij wordt altijd weergegeven als een deels geopende knop, en (in tegenstelling tot de rode lotus) is zijn binnenste nooit zichtbaar. Het is de lotus van Manjuśri een bodhisattva geassocieerd met prajñā, wijsheid, en ook één van de attributen van Prajñāpāramitā, de belichaming van de 'perfectie van wijsheid'.

De *roze lotus* is de allerhoogste lotus, meestal bestemd voor de hoogste godheid, hij is de lotus van de historische boeddha. Hij wordt soms verward met de witte lotus,

De *purperen lotus* is de mystieke lotus, alleen weergegeven op afbeeldingen die bij enkele esoterische sekten behoren. De bloemen kunnen in volle bloei staan en hun hart tonen, of zijn in knop. Ze kunnen worden ondersteund door een eenvoudige stengel, een drievoudige stengel of een vijfvoudige stengel. De acht bladeren representeren het edele Achtvoudige Pad en de acht voornaamste hulpgoden van de centrale godheid op de mandala's. De bloemen kunnen ook worden afgebeeld in een kom of op een schaal, als een symbool van eerbetoon.

Het wordt heel duidelijk hoe toepasselijk *Witte Lotus Dag* is ter nagedachtenis aan HPB, omdat een witte lotus staat voor mentale zuiverheid en spirituele perfectie, en gezien het feit dat ze de Pancha Sila gelofte deed. Ondanks haar persoonlijke imperfecties, was ze een spirituele reus.

Hindoeïsme

De term padma uit de hindoetraditie wordt vertaald met 'lotus' en heeft verschillende betekenissen.

De lotus kan zich zowel door zaadverspreiding als via zijn wortelsysteem voortplanten. Vanwege de voortplanting via zijn eigen wortelstok symboliseert de lotus spontane generatie (svayambhu in Sanskriet). Hij groeit in de modder, maar rijst in smetteloze zuiverheid naar de oppervlakte en opent zich naar de zon. Zo begint de evolutie in de modder van samsāra, maar stijgt naar volledige verlichting en zuiverheid, waarvan hij het wezenlijke symbool is. Zuiverheid is ook een van de belangrijkste associaties in de boeddhistische traditie, zoals we hebben gezien. De onbezoedelde lotus



die voortkomt uit de diepe wateren, ver van de oever, wordt geassocieerd met het idee van zuiverheid, maar ook met sattva, evenwicht en harmonie. De lotus staat niet alleen voor de zuiverheid van geest, maar ook voor de zuiverheid van lichaam en spraak.

De gesloten lotus symboliseert het potentiële; geopend symboliseert hij de verwelkoming. Nooit blijft er water op een lotusblad achter, het glijdt er meteen af. Zo bevlekt het wereldse vuil nooit het verlichte wezen.

Lakshmi wordt meestal afgebeeld als zittend op een lotus die de reeds genoemde verlichte en zuivere geest voorstelt. Ook bloemen als de lotus (padma) en de blauwe lelie (nilotpala) zijn op afbeeldingen meestal te zien in de handen van godinnen, vooral in de handen van Lakshmi en Bhumidevi. De lotus is dus een van de attributen of accessoires van deze godinnen.

Net als Lakshmi wordt de godin Saraswati vaak afgebeeld zittend op een witte lotus die symbool staat voor licht, kennis en waarheid. Ook vanuit kosmisch oogpunt symboliseert de lotus in Vishnu's rechteronderhand het gemanifesteerde heelal, de bloem die zich in al zijn glorie ontvouwt vanuit de vormloze en oneindige wateren van causaliteit.

De lotus en de mens

Zoals we hebben gezien heeft de lotus een bijzondere betekenis voor de ontwikkeling van de mens. Hij volgt het hele traject van de menselijke ontplooiing, van het moeras en de modder van het aardse rijk, tot aan het stadium van goddelijkheid.

De bloem groeit omhoog door het water, met zijn wortels in de modder die het materiële rijk vertegenwoordigt. De stengel die door het water groeit is gerelateerd aan het bestaan in de astrale wereld. Soms drijven de bladeren op het wateroppervlak. De lotusbloemen bevinden zich op dikke stengels en staan meestal enkele centimeters boven het water. De bloem die uiteindelijk haar hart opent naar de lucht erboven, is symbolisch voor het spirituele wezen, open naar de vrijheid en uitgestrektheid van de lucht en het licht van de zon.

Deze allegorisch rijke bloem symboliseert diverse kwaliteiten verbonden met de menselijke reis, de menselijke spirituele ontplooiing, zoals veerkracht of vasthoudendheid (denk aan de kwaliteiten van de plant zelf). Hij symboliseert ook zuiverheid van geest, kalmte, sereniteit, sattva, spirituele perfectie: kennis, wijsheid en liefde. Hij staat voor de oorspronkelijke aard van het hart: compassie, passie en nogmaals liefde, de hoogste godheid, het edele Achtvoudig Pad, schoonheid, niet-gehechtheid, spiritueel zijn en tenslotte, maar niet het minste: verlichting.

Het is bijzonder verheffend om te beseffen dat in ieder van ons het 'Juwel in de Lotus' woont, dat kan worden beschouwd als Padmapāni, Krishna, Boeddha, Christus, of welke naam we ook geven aan ons goddelijke Zelf. Inderdaad, onze zoektocht van vele levens is bedoeld om onze goddelijke potentie te bereiken en volledig te realiseren, ondanks het feit dat we dit soms vergeten te midden van de vele eisen van het fysieke leven in deze materiële wereld. HPB merkte op:

Er is genoeg gezegd om te laten zien dat, terwijl voor de oriëntalisten en profane massa's de zin Om Mani Padme Hum simpelweg 'O, de Juweel in de Lotus' betekent, het esoterisch staat voor 'O, mijn God in mij'. Ja, er is een god in ieder mens, want de mens was een god, en zal weer god worden. De zin verwijst naar de onverbreekelijke eenheid tussen de mensheid en het heelal. Want de lotus is het universele symbool van de Kosmos als de absolute totaliteit, en het juweel is de spirituele mens of god. (H. P. Blavatsky, Collected Writings, vol. XII, p.561, 'Hierarchies')

Al met al is de symboliek van de lotus werkelijk subliem en inspirerend, doordrongen van diepe betekenis. Want de cyclus van de lotus heeft, allegorisch gezien, de potentie van heelallen en van de zelfgerealiseerde mens in zich.

Laten we eindigen met het stilstaan bij deze inspirerende woorden:

*Hij die de wereld waarneemt
Met waarheid, zuiverheid, en diepe kennis,
En met welwillendheid en compassie,
Naar hem zou altijd verlangd en opgekeken moeten worden.
Hij is een smetteloos zuivere lichtstraal,
Een zon van wijsheid die het duister vernietigt,
Een vlam die de winden van calamiteit weerstaat.
Hij verlicht de hele wereld op schitterende wijze.
(The Lotus Sutra, Chapter XXV, The Gateway to Every Direction Manifested by
Bodhisattva Avalokiteśvara)*

Uit: *The Theosophist*, februari 2020.

Vertaling: Mariël Polman

Zie de volgende website linken:

buddhanet.net/salotus1.html

buddhanet.net/e-learning/history/b_lotus.htm

flowermeaning.com/lotus-flower-meaning/

lotusflowermeaning.net/